

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (štvrtá komora)

z 27. októbra 2016*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania — Naliehavé prejudiciálne konanie — Justičná spolupráca v trestných veciach — Smernica (EÚ) 2016/343 — Články 3 a 6 — Časová pôsobnosť — Súdne preskúmanie väzby obžalovaného — Vnútroštátna právna úprava, ktorá počas sporovej časti konania zakazuje skúmať, či existuje dôvodné podozrenie, že obžalovaný spáchal trestný čin — Rozpor s článkom 5 ods. 1 písm. c) a článkom 5 ods. 4 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd — Miera voľnej úvahy ponechaná vnútroštátnym súdom pri rozhodovaní, či uplatnia uvedený dohovor“

Vo veci C-439/16 PPU,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Specializiran nakazatelen säd (Špecializovaný trestný súd, Bulharsko) z 28. júla 2016 a doručený Súdnemu dvoru 5. augusta 2016, ktorý súvisí s trestným konaním proti:

Emilovi Milevovi,

SÚDNY DVOR (štvrtá komora),

v zložení: predseda štvrtej komory T. von Danwitz (spravodajca), sudcovia E. Juhász, C. Vajda, K. Jürimäe a C. Lycourgos,

generálny advokát: M. Bobek,

tajomník: M. Aleksejev, referent,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 22. septembra 2016,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— E. Milev, sám za seba a v zastúpení: S. Bărborski a B. Mutafčiev, advokati,

— Európska komisia, v zastúpení: V. Solovejčik, R. Troosters a V. Božilova, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní z 11. októbra 2016,

vyhlásil tento

* Jazyk konania: bulharčina.

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článkov 3 a 6 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343/EÚ z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie nevinoty a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 65, 2016, s. 1).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci trestného konania proti pánovi Emilovi Milevovi v súvislosti s tým, že táto osoba bola ponechaná vo vyšetrovacej väzbe.

Právny rámec

EDLP

- 3 Článok 5 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, podpísaného 4. novembra 1950 v Ríme (ďalej len „EDLP“), nazvaný „Právo na slobodu a bezpečnosť“ stanovuje:

„1. Každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom:

...

- c) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby na účel/na účely/s cieľom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, alebo ak sú oprávnené dôvody domnievať sa, že je potrebné zabrániť jej v spáchaní trestného činu alebo v úteku po jeho spáchaní;

...

4. Každý, kto bol pozbavený slobody zatknutím alebo iným spôsobom, má právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol o zákonnosti jeho pozbavenia slobody a nariadil prepustenie, ak je pozbavenie slobody nezákonné.

...“

- 4 Článok 6 EDLP nazvaný „Právo na spravodlivé súdne konanie“ vo svojom odseku 1 uvádza:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu. ...“

Smernica 2016/343

- 5 Podľa článku 3 smernice 2016/343 nazvaného „Prezumpcia nevinoty“:

„Členské štáty zabezpečia, aby sa podozrivé a obvinené osoby považovali za nevinné, kým sa zákonným spôsobom nepreukáže ich vina.“

6 Článok 6 tejto smernice s nadpisom „Dôkazné bremeno“ stanovuje:

„1. Členské štáty zabezpečia, aby dôkazné bremeno pri zisťovaní viny podozrivých a obvinených osôb spočívalo na prokuratúre. Tým nie je dotknutá povinnosť sudcu ani príslušného súdu hľadať usvedčujúce aj oslobodzujúce dôkazy ani právo obhajoby predkladať dôkazy v súlade s platným vnútroštátnym právom.

2. Členské štáty zabezpečia, aby sa v prípade akýchkoľvek pochybností o vine rozhodlo v prospech podozrivej alebo obvinenej osoby, a to aj vtedy, keď súd posudzuje otázku, či by daná osoba mala byť oslobodená.“

7 V súlade s článkom 14 ods. 1 uvedenej smernice členské štáty uvedú do účinnosti zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou do 1. apríla 2018 a bezodkladne o tom informujú Komisiu.

8 Smernica 2016/343 v súlade so svojím článkom 15 nadobudla účinnosť 31. marca 2016, čiže dvadsiaty deň po jej uverejnení v *Úradnom vestníku Európskej únie*.

Bulharské právo

9 Nakazatelný-procesualen kodex (bulharský Trestný poriadok, ďalej len „NPK“) vo svojom článku 63 nazvanom „Väzba“ stanovuje:

„1. Donucovacie opatrenie väzby sa nariadi, ak existuje dôvodné podozrenie, že obvinený spáchal trestný čin, ktorý sa trestá odňatím slobody alebo iným prísnejším trestom, a ak z dôkazov v spise vyplýva, že existuje skutočné riziko, že obvinený ujde alebo spácha trestný čin.

...“

10 Článok 64 NPK, týkajúci sa prijatia donucovacieho opatrenia väzby počas prípravného konania, stanovuje:

„1. V prípravnom konaní prijme donucovacie opatrenie väzby príslušný prvostupňový súd na návrh prokurátora.

...

4. Súd prijme donucovacie opatrenie väzby, ak sú splnené podmienky uvedené v § 63 ods. 1, a ak tieto podmienky nie sú splnené, súd môže rozhodnúť, že neprijme donucovacie opatrenie alebo prijme miernejšie opatrenie.

...“

11 Podľa článku 65 NPK nazvaného „Súdna kontrola väzby počas prípravného konania“:

„1. Obvinený alebo jeho obhajca môžu kedykoľvek počas prípravného konania požiadať o zmenu donucovacieho opatrenia väzby.

...

4. Súd posúdi všetky okolnosti týkajúce sa zákonnosti väzby a rozhodne prostredníctvom odôvodneného uznesenia doručeného účastníkom konania na pojednávaní.

...“

12 Článok 256 NPK nazvaný „Príprava pojednávania“ znie:

„1. Na účely prípravy pojednávania sudca spravodajca rozhodne o:

...

(2) donucovacím opatrením bez posúdenia otázky existencie dôvodného podozrenia, že bol spáchaný trestný čin.

...

3. V prípade návrhu týkajúceho sa donucovacieho opatrenia väzby sudca spravodajca predloží správu o veci na verejnom pojednávaní v prítomnosti prokurátora, obžalovaného a jeho obhajcu. Pri prijatí uznesenia súd skúma, či sú splnené podmienky na zmenu alebo zrušenie donucovacieho opatrenia, bez posúdenia otázky existencie dôvodného podozrenia, že bol spáchaný trestný čin.

...“

13 Podľa článku 270 NPK nazvaného „Rozhodnutia o donucovacích opatreniach a iných opatreniach súdnej kontroly počas prípravného konania“:

„1. Otázkou zmeny donucovacieho opatrenia sa možno zaoberať kedykoľvek počas sporového konania. V prípade zmeny okolností možno podať na príslušnom súde nový návrh týkajúci sa donucovacieho opatrenia.

2. Súd rozhodne uznesením na verejnom pojednávaní bez posúdenia otázky existencie dôvodného podozrenia, že obvinený spáchal trestný čin.

...

4. Proti uzneseniu uvedenému v odsekoch 2 a 3 sa možno odvolať za podmienok stanovených v kapitole dvadsaťdva.“

Vec sama a prejudiciálna otázka

14 Pán Milev bol v rámci trestného konania začatého v roku 2013 obvinený z viacerých závažných trestných činov, medzi ktorými sa uvádzajú vedenie organizovanej a ozbrojenej zločineckej skupiny, únos, lúpeže a pokus o vraždu, pričom tieto trestné činy sa trestajú trestami odňatia slobody od troch rokov po doživotie bez možnosti zmiernenia trestu. Od 24. novembra 2013 sa nachádza vo väzbe.

15 Uvedené konanie vstúpilo do sporovej časti 8. júna 2015. Od tohto dátumu Specializiran nakazatelen säd (Špecializovaný trestný súd, Bulharsko) pätnásťkrát rozhodoval o návrhoch pána Mileva na zrušenie tejto väzby.

16 V súlade s článkom 270 ods. 2 NPK sa tento súd zakaždým vyjadril k týmto návrhom bez posúdenia, či existuje dôvodné podozrenie, že obžalovaný spáchal trestný čin.

17 Specializiran nakazatelen säd (Špecializovaný trestný súd) usudzuje, že vnútroštátne právo upravujúce trestné konanie je v rozpore s požiadavkami vyplývajúcimi z EDLP. Zatiaľ čo totiž toto vnútroštátne právo zakazuje, aby sa sudca v priebehu prípravného konania vo veci pri súdnom preskúmaní

opatrenia väzby vyjadril k otázke, či existuje dôvodné podozrenie, že obvinený spáchal trestné činy, ktoré sa mu vytýkajú, článok 5 ods. 1 písm. c) a článok 5 ods. 4 EDLP umožňuje ponechanie obvineného vo väzbe len „pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu“.

- 18 Za týchto okolností sa Specializiran nakazatelen säd (Špecializovaný trestný súd) obrátil na Värhoven kasacionen säd (Najvyšší kasačný súd, Bulharsko). Trestný senát tohto súdu vo svojom stanovisku vydanom 7. apríla 2016 v plenárnom zložení potvrdil existenciu rozporu medzi vnútroštátnym trestným procesným právom a EDLP, ktorý viedol k mnohým prehrám Bulharskej republiky pred Európskym súdom pre ľudské práva, pričom prvej z týchto prehíer došlo už v roku 1999 [pozri ESLP, 25. marec 1999, Nikolova v. Bulharsko (GC), CE:ECHR:1999:0325JUD003119596].
- 19 Värhoven kasacionen säd (Najvyšší kasačný súd) v tomto stanovisku tiež uviedol, že na jednej strane riešenie spočívajúce v tom, že právomoc vyjadriť sa k dôvodom ponechania vo väzbe by sa zverila inému rozhodovaciemu zloženiu súdu prvého stupňa, ako je to, ktoré rozhodlo o umiestnení do väzby, alebo inému súdu, by narážalo na prekážky právnej i praktickej povahy. Na druhej strane usúdil, že okolnosť, že súd, ktorému bola vec zverená v prípravnom konaní, sa vyjadrí aj k existencii dôvodného podozrenia, že obvinený spáchal trestný čin, ktorý sa mu vytýka, môže byť v protiklade s požiadavkou neustrannosti sudcu zakotvenou v článku 6 ods. 1 EDLP.
- 20 Za týchto okolností Värhoven kasacionen säd (Najvyšší kasačný súd) usudzujú, že vnútroštátne ustanovenia trestného procesného práva by v každom prípade mohli byť v rozpore s ustanoveniami EDLP, a zdôrazniac potrebu legislatívneho zásahu na ukončenie uvedeného rozporu, vo svojom stanovisku zo 7. apríla 2016 uviedol, že „je zrejmé, že nevieme navrhnúť žiadne riešenie daného problému. Jednoznačne zastávame názor, že každé rozhodovacie zloženie by malo zväžiť, či dá prednosť EDLP, alebo vnútroštátnemu zákonu a či bude schopné v tomto kontexte rozhodnúť“. Tento súd tiež v tomto stanovisku uviedol, že bolo rozhodnuté zaslať ho ministrovi spravodlivosti s cieľom iniciovať zmenu predmetných zákonných ustanovení.
- 21 Podľa Specializiran nakazatelen säd (Špecializovaný trestný súd) má mať stanovisko zo 7. apríla 2016 právnu silu obdobnú právnej sile interpretačného rozsudku, a preto sú jeho odôvodnenia záväzné pre všetky vnútroštátne súdy. Má však pochybnosti o súlade týchto odôvodnení s článkami 3 a 6 smernice 2016/343. Je si vedomý, že lehota na prebratie tejto smernice ešte neuplynula, pripomína však, že podľa judikatúry Súdneho dvora sa príslušné vnútroštátne orgány vrátane súdov majú zdržať prijatia opatrení, ktoré by mohli vážne ohroziť uskutočnenie cieľa stanoveného uvedenou smernicou.
- 22 Za týchto podmienok Specializiran nakazatelen säd (Špecializovaný trestný súd) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Je vnútroštátna judikatúra – osobitne záväzné stanovisko Värhoven [kasacionen] säd (Najvyšší kasačný súd) (vydané po prijatí smernice 2016/343, avšak pred uplynutím lehoty na jej prebratie), podľa ktorého Värhoven [kasacionen] säd (Najvyšší kasačný súd) po tom, ako konštatoval rozpor medzi článkom 5 ods. 4 EDLP v spojení s článkom 5 ods. 1 písm. c) EDLP a vnútroštátnou právnou úpravou (článok 270 ods. 2 NPK) týkajúcou sa zohľadnenia, resp. nezohľadnenia dôvodného podozrenia zo spáchania trestného činu (v rámci postupu preskúmania predĺženia donucovacieho opatrenia väzby počas sporovej fázy trestného konania), poskytol vecne príslušným súdom voľnosť v rozhodovaní, či dodržia EDLP – v súlade s článkami 3 a 6 smernice 2016/343 (týkajúcimi sa prezumpcie nevinoty a dôkazného bremena v trestných konaniach)?“

O naliehavom konaní

- 23 Vnútroštátny súd navrhol, aby sa na predmetný návrh na začatie prejudiciálneho konania vzťahovali ustanovenia o naliehavom prejudiciálnom konaní podľa článku 107 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora.

- 24 Na podporu tohto návrhu tento súd uvádza, že pán Milev sa vo väzbe nachádza od 24. novembra 2013. Okrem toho usudzuje, že ak by mal vnútroštátny súd, ktorý má rozhodnúť o ponechaní pána Mileva vo väzbe, v prípade zápornej odpovede na prejudiciálnu otázku určiť, že neexistujú dôvodné podozrenia, že spáchal trestné činy, z ktorých bol obžalovaný, bude ho treba bezodkladne prepustiť na slobodu.
- 25 V tejto súvislosti treba v prvom rade zdôrazniť, že predmetný návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu smernice 2016/343, ktorá patrí do oblasti upravenej v tretej časti hlavy V Zmluvy o FEÚ týkajúcej sa priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. Možno naň preto uplatniť naliehavé prejudiciálne konanie.
- 26 V druhom rade, pokiaľ ide o kritérium naliehavosti, podľa judikatúry Súdneho dvora je potrebné zohľadniť okolnosť, že dotknutá osoba vo veci samej je v súčasnosti pozbavená slobody a že jej ponechanie vo väzbe závisí od riešenia sporu vo veci samej (rozsudok z 28. júla 2016, JZ, C-294/16 PPU, EU:C:2016:610, bod 29 a citovaná judikatúra). V tejto veci z podkladov predložených vnútroštátnym súdom, ktoré boli pripomenuté v bodoch 17 až 20 tohto rozsudku, vyplýva, že pán Milev sa nachádza vo väzbe a že riešenie v konaní vo veci samej by mohlo priviesť vnútroštátny súd k rozhodnutiu o ukončení tejto väzby (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 16. júla 2015, Lanigan, C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, bod 24).
- 27 Za týchto podmienok štvrtá komora Súdneho dvora 17. augusta 2016 na základe návrhu sudcu spravodajcu a po vypočutí generálneho advokáta vyhovel návrhu vnútroštátneho súdu, aby sa na predmetný návrh na začatie prejudiciálneho konania vzťahovali ustanovenia o naliehavom prejudiciálnom konaní.

O prejudiciálnej otázke

- 28 Svojou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa majú články 3 a 6 smernice 2016/343 vykladať v tom zmysle, že bránia stanovisku, ktoré Värchoven kasacionen säd (Najvyšší kasačný súd) vydal 7. apríla 2016, čiže na začiatku lehoty na prebratie uvedenej smernice, a ktoré vnútroštátnym súdom príslušným na rozhodnutie o žalobe proti rozhodnutiu o väzbe priznáva možnosť rozhodnúť, či ponechanie obžalovaného vo väzbe počas sporovej časti trestného konania musí podliehať súdnemu preskúmaniu týkajúcemu sa otázky, či pretrváva dôvodné podozrenie, že spáchal trestný čin, ktorý sa mu vytýka.
- 29 Najprv treba uviesť, že smernica 2016/343 v súlade so svojím článkom 15 nadobudla účinnosť 31. marca 2016 a že podľa jej článku 14 ods. 1 lehota na jej prebratie uplynie 1. apríla 2018.
- 30 Keďže účelom tejto lehoty je predovšetkým poskytnúť členským štátom potrebný čas na prijatie opatrení na prebratie, nemožno týmto štátom vyčítať, že smernicu neprebrali do svojho právneho poriadku pred uplynutím tejto lehoty (pozri rozsudky z 18. decembra 1997, Inter-Environnement Wallonie, C-129/96, EU:C:1997:628, bod 43, ako aj z 15. októbra 2009, Hochtief a Linde-Kca-Dresden, C-138/08, EU:C:2009:627, bod 25).
- 31 Rovnako však platí, že členské štáty sa musia počas lehoty na prebratie smernice zdržať prijímania opatrení, ktoré by mohli vážne ohroziť cieľ predpísaný touto smernicou (pozri rozsudky z 18. decembra 1997, Inter-Environnement Wallonie, C-129/96, EU:C:1997:628, bod 45, a z 2. júna 2016, Pizzo, C-27/15, EU:C:2016:404, bod 32). V tejto súvislosti nie je dôležité, či takéto ustanovenia vnútroštátneho práva, prijaté po nadobudnutí účinnosti dotknutej smernice, sledujú, alebo nesledujú prebratie tejto smernice (pozri rozsudok zo 4. júla 2006, Adeneler a i., C-212/04, EU:C:2006:443, bod 121).

- 32 Z toho vyplýva, že odo dňa, keď smernica nadobudne účinnosť, sa orgány členských štátov, ako aj vnútroštátne súdy musia v čo najväčšej možnej miere zdržať takeého výkladu vnútroštátneho práva, ktorý by po uplynutí lehoty na prebratie tejto smernice mohol vážne ohroziť dosiahnutie cieľa sledovaného touto smernicou (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 4. júla 2006, Adeneler a i., C-212/04, EU:C:2006:443, body 122 a 123).
- 33 Vnútroštátny súd si pritom kladie práve otázku, či stanovisko, ktoré 7. apríla 2016 vydal Värchoven kasacionen säd (Najvyšší kasačný súd), môže predstavovať opatrenie na výklad vnútroštátneho práva, ktoré môže vážne ohroziť dosiahnutie cieľa sledovaného smernicou 2016/343.
- 34 V tejto súvislosti treba konštatovať, ako vyplýva zo samotného znenia tohto stanoviska, že toto stanovisko vnútroštátnym súdom, na ktoré sú podané žaloby proti rozhodnutiam o ponechaní vo väzbe, nepredpisuje prijať v sporovej časti trestného konania určité rozhodnutie. Naopak, z rozhodnutia vnútroštátneho súdu vyplýva, že uvedené stanovisko ponecháva týmto súdom voľnosť uplatniť ustanovenia EDLP, ako ich vykladá Európsky súd pre ľudské práva, alebo ustanovenia vnútroštátneho trestného procesného práva.
- 35 Z toho vyplýva, že stanovisko Värchoven kasacionen säd (Najvyšší kasačný súd) zo 7. apríla 2016 nie je takej povahy, že by mohlo po uplynutí lehoty na prebratie smernice 2016/343 vážne ohroziť dosiahnutie cieľa predpísaného touto smernicou.
- 36 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na prejudiciálnu otázku odpovedať, že stanovisko, ktoré vydal Värchoven kasacionen säd (Najvyšší kasačný súd) 7. apríla 2016, čiže na začiatku lehoty na prebratie smernice 2016/343, a ktoré vnútroštátnym súdom príslušným na rozhodnutie o žalobe proti rozhodnutiu o väzbe priznáva možnosť rozhodnúť, či ponechanie obžalovaného vo väzbe počas sporovej časti trestného konania musí podliehať súdnemu preskúmaniu týkajúcemu sa aj otázky, či pretrváva dôvodné podozrenie, že spáchal trestný čin, ktorý sa mu vytýka, nie je takej povahy, že by mohlo po uplynutí lehoty na prebratie tejto smernice vážne ohroziť dosiahnutie cieľov predpísaných touto smernicou.

O trovách

- 37 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (štvrtá komora) rozhodol takto:

Stanovisko, ktoré vydal Värchoven kasacionen säd (Najvyšší kasačný súd, Bulharsko) 7. apríla 2016, čiže na začiatku lehoty na prebratie smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343/EÚ z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní, a ktoré vnútroštátnym súdom príslušným na rozhodnutie o žalobe proti rozhodnutiu o väzbe priznáva možnosť rozhodnúť, či ponechanie obžalovaného vo väzbe počas sporovej časti trestného konania musí podliehať súdnemu preskúmaniu týkajúcemu sa aj otázky, či pretrváva dôvodné podozrenie, že spáchal trestný čin, ktorý sa mu vytýka, nie je takej povahy, že by mohlo po uplynutí lehoty na prebratie tejto smernice vážne ohroziť dosiahnutie cieľov predpísaných touto smernicou.

Podpisy